

Εἰσαγωγή σὶ παρανοϊκὸ δέαιτρο

A

Λένε πῶς τὸ θέατρο εἶνε ὁ καθρέφτης τῆς ἐποχῆς. Ἐμεῖς ἀπλᾶ παραδεχόμεσθε πῶς τὸ θέατρο εἶνε μίᾳ ἄλλῃ πορεία τῆς ἱστορίας, λιγώτερο μεγαλοπρεπῆς μὰ ἐξ ἴσου ἀληθινὴ καὶ κυρίως ἀνθρώπινη. Ἐξετάζοντας τὸ παράλογο, δὲν θεωροῦμε πῶς ἀποτελεῖ τὴν πιδ κύρια ἐκφραση τῆς θεατρικῆς παράδοσης. Μεταφέρει ὅμως στὸ γελοιογραφικὸ κόσμον τοῦ ὄνειρου τὴ δραματικότητα τῆς ὑπαρξῆς μέσα ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα καθενὸς λαοῦ καὶ σαρκάζει κυριολεκτικὰ τὴν ἐναγώνια πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸ λαβύρινθο τοῦ δικοῦ του πολιτισμοῦ. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς τέχνης θὰ προσπαθήσουμε νὰ μελετήσου-

με ἀπὸ τοὺς παλιούς χρόνους τῶν κατοίκων τῶν σπηλαίων ὡς τὰ σήμερα.

Παράλογο εἶνε αὐτὸ ποὺ δρίσκεται σὲ ἀσυμφωνία μὲ τὴ λογική.

Ἐφήμερη πραγματικότητα, ὁ ἀνθρώπος, ξεκομμένος ἀπὸ τίς ρίζες του, παραπαίει ἀνάμεσα στοὺς πόλους μιάς στεῖρας μεταφυσικῆς ἢ ἐνὸς ψυχροῦ ὀρθολογισμοῦ, ἀναζητώντας τὴν αἴσθησι τῆς πληρότητας σ' ἓνα παραλογισμό. Αὐτὸν θὰ ἐξετάσουμε σὰν ἐκφραση στὸ θέατρο.

Ἡ ἑλληφιη ἀρμονίας μεταξὺ μιάς λογικῆς συμπεριφορᾶς σὲ μίαν ἀκατανόητη πράξι κι ἐνὸς ἐφιαλτικοῦ ψέματος σὲ μίαν ὀλοφάνερη ἀλήθεια κάνουν τὸ θέατρο αὐτῆς τῆς μορφῆς νὰ φαντάζει ξένο, ἀπροσάρμοστο στὸ εἶδος τῆς πλοκῆς, ποὺ ἔχουμε συνειθίσει νὰ μᾶς προσφέρουν. Αὐτὸ τὸ κάνει πρωτοποριακὸ κι ἄς μὴν εἶνε πάντοτε· γιὰτὶ παράλογο θέατρο ὑπῆρχε καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Σοφοκλῆ ὅπως καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Σαίξπηρ. Ἐτοί, σὲ κάθε περίπτωσι, θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθεῖ τὸ εἶδος αὐτὸ σὰν μίᾳ ἀντανάκλασι τῆς κοσμοτύρας καὶ τῆς στάσης τῆς ἐποχῆς στὰ προβλήματά της. Παλαιότερα ὁ παραλογισμὸς αὐτὸς ἦταν ἡ ἀντίθεσι τῆς ἀνθρώπινης τάσης γιὰ ἐλευθερία καὶ τῆς ἀδυναμίας νὰ συμμορφώσῃ τὸ φθαρτὸ τῆς ὑπαρξῆς της μὲ τὴν θεϊκὴ ἐπιμονὴ νὰ ἐξουσιάζεται ἀνεξέλεγκτα.

Σήμερα ξεκινάει ἀπὸ τὴ μοναχικότητα τοῦ ἀνθρώπου — ἀτόμου μπροστὰ στὰ ὀγκώδη σιωπηλὰ τέρατα τῶν μεγαλοπόλεων, ποὺ τοῦ ἀπομυζοῦν τὴν αὐθεντικότητα τῆς παρουσίας του προσφέροντάς του τὴν τρυφηλότητα μιάς ὀνειρικῆς φαντασίωσης, τόσο πραγματικῆς καὶ καταπιεστικῆς. Καὶ τὸ τραγικὸ συναίσθημα τὸν ἀνεβάζει στὰ μάτια τοῦ ἴδιου του τοῦ ἑαυτοῦ, μὲ ἀντάλλαγμα τὸν οἶκτο, ποὺ τόσο ἔχει ἀνάγκη, ὅσο κι ἂν τὸ ἀρνείται.

Στὴ θεατρικὴ πραγματικότητα ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ ἄγχους αὐτοῦ γίνεται εἴτε μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐξαφάνισι τῆς προσωπικότητας τοῦ ἡθοποιοῦ εἴτε μὲ τὴν ἐλευθερία νὰ ἐκφρασθεῖ ὁ ἡθοποιὸς χωρὶς νὰ τοῦ στερεῖται κάτι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη υπόστασή του. Ἐτοί δλέπουμε καλλιτέχνες νὰ αὐτοσχεδιάζουν μὲ συμμετοχὴ τοῦ κοινού, ἢ νὰ ἐκφράζουν τὸ ὑπερβολικὰ κωμικὸ ἢ τέλος νὰ ἀδρανοῦν δείχνοντας μέσα ἀπὸ τὸν καθρέφτη τῆς κενῆς ὑπαρξῆς, ποὺ ὑποδύονται, τὸ ἀδιέξοδο σὲ μίᾳ παράστασι — φάσμα, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ζητήθηκε ἀπὸ κανένα νὰ λάβει μέρος.

Στὸν ρυθμὸ τῆς ἐποχῆς του, τὸ θεατρικὸ αὐτὸ εἶδος ἐκφράζει τελικὰ τὴν ἀδυναμία ἢ τὴν πίστι τοῦ ὄντος, ἡττημένου ἢ ὄχι, μπροστὰ στὸ ἀκατάληπτο τῶν ἀντικειμενικῶν νόμων μιάς αἰώνιας καὶ καταπιεστικῆς πραγματικότητας, ποὺ φαντάζει σὰν χονδροειδέστατη ἀπάτη· τὸν φόβο γιὰ τὸ δικαίωμα νὰ διαλέγεις ἢ νὰ σὲ διαλέγουν.

Τελικὰ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἀσυνεννοησία καὶ τὸ ὄνειρο προβάλλει συμβολικὴ ἢ μορφὴ μιάς ἰδεολογίας καθαρὰ ἀνθρώπινης, νομίζω, γοσηρῆς κάτω ἀπὸ τὸ θάρος τῶν περιστάσεων, καὶ ἀποκαλύπτει σὲ ὅλες τίς λεπτομέρειες μὲ τὴ βοήθεια συνειθισμένων ἐκφράσεων τὴν ἀτελείωτη μοναξιά ἐνὸς ἀδύνατου πλάσματος, τόσο μικροῦ καὶ τόσο προμηθεϊκοῦ ταυτόχρονα.

Ἐντὺς ἀπὸ αὐτό, ἡ ἀλληγορία τῆς πανανθρώπινης γλώσσας ποὺ χρησιμοποιεῖ, φαίνεται πῶς ἀποτελεῖ τὴ φιλοσοφία τῆς φθαρτῆς ὑπαρξῆς του ἔξω ἀπὸ ἓνα κόσμον ποὺ ἀναχωρεῖ παρασυρόμενος στὸ ρεῦμα τοῦ καιροῦ του.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ

ΣΙΜΙΟΥ ΠΤΕΡΥΓΕΣ

Λεῦσέ με τὸν Γᾶς τε θαυσιτέρνου ἀνακτ' Ἀκμονίδαν τ'
(ἀλλυδὶς ἐδράσαντα.
μηδὲ τρέσης εἰ τόσος ὦν δάσκια θεέριθα λάχνα γένεια.
τᾶμος ἐγὼ γὰρ γενόμεν ἀνίκ' ἐκραιν' Ἀνάγκη
πάντα δὲ τὰς εἴκε φραδαῖσι λυγραῖς
ἐρπετά, πάνθ' ὅσ' ἐρπει
δι' αἰθρας.

Χάους δέ,
οὔτι γε Κύπριδος παῖς
ὠκυπέτας, ἡδ' Ἀρεος καλεῖμαι
οὔτι γὰρ ἔκρανα δία, πρᾶυνόω δὲ πειθοί,
εἴκε δέ μοι γαῖα θαλάσσης τε μυχοὶ χάλκεος οὐρανός τε
τῶν δ' ἐγὼ ἐκνοσφισάμην ὠγύγιον σκάπτρον ἔκρινον δὲ
(θεοῖς θέμιστας.

(ΤΕΧΝΟΠΛΑΓΝΙΑ)

...

ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΗ (ὑποθεμένο σὲ μίᾳ μελέτῃ τοῦ κύματος)

οὐμβεῖ.
νᾶ
γιδ
δημιον
γίνεται
κᾶτι
ὅταν τέκονα δὲ συμβαίνει
κᾶτι
ὅταν συμβαίνει
κᾶτι
σπρᾶναι
κατὰ πῶς
νᾶ
νᾶ μῆ
οὐμβεῖ.
ὅταν
τὸ σπρᾶναι κατὰ πῶς
τὸ σπρᾶναι
ἔχει οὐμβεῖ.
ὅταν αὐτὸ
κᾶτι
σπρᾶναι κατὰ πῶς
τῶς
δὲ θημιονίζεται.
Τότε τῶς δὲ οὐμβεῖ.

οὐμβεῖ.
κᾶτι
κατὰ πῶς
σπρᾶναι
δημιον
γίνεται
κᾶτι
Τότε

ΜΑΥ ΘΩΝΟΝ
ΣΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ, 1970

μετάφρ. Σωκρ. Α. Σκαρτσῆ

